

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 17 stycznia 2024 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Igor Zgoliński (przewodniczący)

SSN Adam Roch (sprawozdawca)

SSN Ryszard Witkowski

w sprawie **J. B. i V. L.**

po rozpoznaniu w Izbie Karnej

na posiedzeniu, w trybie art. 535 § 5 k.p.k.

w dniu 17 stycznia 2024 r.

kasacji wniesionej przez Prokuratora Generalnego na korzyść skazanych

od prawomocnego wyroku Sądu Rejonowego w Żywcu z dnia 31 stycznia 2019 r.,
sygn. II K 1252/18

**uchyla zaskarżony wyrok i sprawę przekazuje do ponownego
rozpoznania Sądowi Rejonowemu w Żywcu.**

UZASADNIENIE

Wyrokiem Sądu Rejonowego w Żywcu z dnia 31 stycznia 2019 roku, sygn. akt II K 1252/18, J. B. skazany został za przestępstwo z art. 62 ust. 1 ustawy z dnia 29 lipca 2005 roku o przeciwdziałaniu narkomanii, przy zastosowaniu art. 37a k.k., na karę grzywny w wymiarze 100 stawek dziennych, ustalając wartość jednej stawki na kwotę 20 złotych, zaś V. L. za przestępstwo z art. 62 ust. 1 ustawy z dnia 29 lipca 2005 roku o przeciwdziałaniu narkomanii na karę jednego miesiąca pozbawienia wolności oraz za przestępstwo z art. 178a § 1 k.k. na karę 6 miesięcy

pozbawienia wolności. Wobec V. L. orzeczono karę łączną 6 miesięcy pozbawienia wolności, której wykonanie następnie warunkowo zawieszono na okres próby 2 lat, a także środki karne i przepadek. Od obu skazanych zasądzone koszty sądowe i opłaty (k. 158-159).

Wobec stwierdzenia prawomocności wyroku z dniem 8 lutego 2019 roku, został on skierowany do wykonania (k. 160).

W dniu 3 marca 2023 roku Prokurator Generalny sporządził w tej sprawie kasację na korzyść skazanych, zarzucając ww. rozstrzygnięciu rażące i mające istotny wpływ na treść wyroku naruszenie art. 5 ust. 1 Konwencji o pomocy prawnej w sprawach karnych pomiędzy państwami członkowskimi Unii Europejskiej, sporządzonej w Brukseli dnia 29 maja 2000 r. (Dz. U. 2007, nr 135, poz. 950), stosowanej odpowiednio na mocy art. 87 Konstytucji RP, polegające na niezastosowaniu przez Sąd meriti wskazanego przepisu prawa traktatowego, co skutkowało rażącym i mającym istotny wpływ na treść wyroku naruszeniem przepisów prawa karnego procesowego, to jest art. 117 § 1 i 2 k.p.k. w zw. z art. 374 § 1 k.p.k., art. 338 § 1 k.p.k. oraz art. 6 k.p.k. poprzez błędne uznanie, że nastąpiło prawidłowe doręczenie oskarżonym, nieposiadającym adresów dla doręczeń na terenie Polski, odpisów aktu oskarżenia wraz z pouczeniami o ich prawach i obowiązkach oraz zawiadomień o terminie rozprawy, a tym samym, że zaistniały warunki do prowadzenia rozprawy pod ich nieobecność w sytuacji, gdy na mocy zarządzenia sędziego z dnia 26 listopada 2018 r. oskarżonym, jako obywatelom Słowacji, czyli państwa członkowskiego Unii Europejskiej, wskazana korespondencja nie została doręczona na podane przez nich zagraniczne adresy, a na podstawie art. 138 k.p.k. pozostawiona w aktach niniejszej sprawy, co w konsekwencji skutkowało przeprowadzeniem postępowania z rażącym naruszeniem prawa oskarżonych do obrony, polegającym na uniemożliwieniu im wzięcia czynnego udziału w rozprawie sądowej oraz poddania wydanego wyroku skazującego kontroli sądu II instancji.

W kasacji tej sformułowano wniosek o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi Rejonowemu w Żywcu.

Sąd Najwyższy zważył co następuje.

Kasacja Prokuratora Generalnego okazała się zasadna, a wobec oczywistości tego stwierdzenia, podlegała rozpoznaniu na posiedzeniu, w trybie art. 535 § 3 k.p.k.

Przypominając zatem pokrótce stan faktyczny sprawy wskazać należy, iż w dniu 26 listopada 2018 r. sędzia Sądu Rejonowego w Żywcu zarządziła złożenie na podstawie art. 138 k.p.k. do akt sprawy o sygn. II K 1252/18 przetłumaczonego na język słowacki odpis aktu oskarżenia, ze skutkiem osobistego doręczenia korespondencji dla obywateli Słowacji J. B. i V. L. (k. 120). Podstawą takiej decyzji był brak ostatnio znanego adresu oskarżonych i niewskazanie adresu dla doręczeń w Polsce, pomimo pouczenia o treści art. 138 k.p.k. (k. 36-37, 42-43). Termin rozprawy głównej wyznaczony został na dzień 7 stycznia 2019 r. (k. 124-131), a zawiadomienia oskarżonych zostały jedynie złożone do akt sprawy na podstawie stosownych zarządzeń, bez ich doręczania obu oskarżonym (k. 135, 136). Efektem powyższego był brak ich uczestnictwa w rozprawach sądowych, odbywających się w sądzie rejonowym w dniach: 7 stycznia 2019 r. (k. 138-139 akt), 17 stycznia 2019 r. (k. 147 akt) i 31 stycznia 2019 r. (k. 157 akt). Także wyrok wydany w dniu 31 stycznia 2019 r. w sprawie o sygn. akt II K 1252/18 zapadł pod ich nieobecność, a wobec niezaskarżenia uprawomocnił się w dniu 8 lutego 2019 r. (k. 158-159, 160 akt).

Zgodnie z art. 87 ust. 1 Konstytucji RP ratyfikowane umowy międzynarodowe stanowią źródło powszechnie obowiązującego prawa w Rzeczypospolitej Polskiej. Uzupełnieniem tego przepisu jest norma wynikająca z art. 91 ust. 1 Konstytucji RP, zgodnie z którą ratyfikowana umowa międzynarodowa po jej ogłoszeniu w Dzienniku Ustaw stanowi część krajowego porządku prawnego i jest stosowana bezpośrednio. Trafnie Prokurator Generalny dostrzegł w kasacji, iż obaj skazani są obywatelami Słowacji, zatem państwa pozostającego członkiem Unii Europejskiej, a co za tym idzie zastosowanie względem nich znajduje art. 5 ust. 1 Konwencji o pomocy prawnej w sprawach karnych pomiędzy państwami członkowskimi Unii Europejskiej, sporządzonej w Brukseli dnia 29 maja 2000 r. (Dz.U.2007.135.950), w myśl którego każde państwo członkowskie przesyła osobom znajdującym się na terytorium innego państwa członkowskiego przeznaczone dla nich dokumenty procesowe co do zasady bezpośrednio drogą pocztową.

Z art. 91 ust. 1 i 2 Konstytucji nie wynika przy tym tylko to, iż ratyfikowana umowa międzynarodowa, po jej ogłoszeniu w Dzienniku Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej, stanowi część krajowego porządku prawnego i jest bezpośrednio stosowana, ale także, że taka umowa międzynarodowa ma pierwszeństwo przed ustawą, jeżeli ustawy tej nie da się pogodzić z umową (por. postanowienie Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 4 września 2013 r., II AKz 513/13, OSAKat 2013 nr 4, poz. 8). Skutkuje to uznaniem, iż wobec stron postępowania karnego, zamieszkujących na terenie państw członków Unii Europejskiej, przewidujący fikcję doręczenia art. 138 k.p.k. w brzmieniu obowiązującym do dnia 4 października 2019 nie powinien mieć zastosowania, a pisma procesowe winny być doręczane drogą pocztową na adres w państwie pobytu, w przypadku braku dobrowolnego wskazania adresu do doręczeń w Polsce.

Nie można bowiem na stronę nakładać obowiązku wskazania adresu do doręczeń tylko w państwie postępowania, z pominięciem innych krajów Unii Europejskiej, gdyż byłoby to sprzeczne z zasadą rzetelnego procesu i prawem do obrony. Mechanizm fikcyjnego doręczenia pozbawia jednak wszelkiej skuteczności prawo adresata dokumentu sądowego, posiadającego miejsce zamieszkania lub zwykłego pobytu poza państwem członkowskim, gdzie toczy się postępowanie, do faktycznego i skutecznego otrzymania tego dokumentu, co jest szczególnie istotne dla osoby oskarżonej o popełnienie przestępstwa. Egzekwowanie takiego obowiązku narusza również obowiązujące w prawie traktatowym zakaz dyskryminacji ze względu na przynależność państwową oraz swobodę przemieszczania się i przebywania na terytorium Unii. Uznać więc należy, iż **w sytuacji, gdy przepisy krajowe wykluczają efektywność normy wspólnotowej z powodu naruszenia zasady niedyskryminacji bądź zasady skuteczności, dopuszczalne jest ich niestosowanie** (K. Kowalik-Bańczyk, Uwzględnianie przez sąd z urzędu zarzutów opartych na prawie wspólnotowym, Europejski Przegląd Sądowy 2007, nr 12, s. 11).

Zasadność powyższego stanowiska potwierdza również aktualne orzecznictwo Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w Strasburgu. W wyroku z dnia 26 lipca 2018 r. (Dridi przeciwko Niemcom, skarga nr 35778/11, LEX nr 2553418) Trybunał ten jako zasadę uznał konieczność doręczenia przez sąd kamery wezwań i zawiadomień bezpośrednio drogą pocztową na adres strony, nawet

wówczas gdy adres ten znajduje się za granicą. Tylko bowiem w takiej sytuacji stronie procesu zagwarantowane zostanie prawo do rzetelnego procesu oraz obrony w nim swoich praw. Co za tym idzie, ich nierespektowanie prowadzić będzie do naruszenia reguł rzetelnego procesu, zawartych w art. 6 Europejskiej Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności (por. także K. Warecka, Strasburg: w Europie sąd karny powinien zawiadamiać strony na adres, nawet za granicą. Dridi przeciwko Niemcom – wyrok ETPC z dnia 26 lipca 2018 r., skarga nr 35778/11, LEX/el. 2018).

Powyższe rozumienie praw i obowiązków stron procesu karnego potwierdza także kierunek dokonywanych zmian w ustawodawstwie polskim, gdyż dokonana zmiana treści art. 138 k.p.k., wprowadzona do Kodeksu postępowania karnego ustawą z dnia 19 lipca 2019 r. (Dz.U.2019.1694), obowiązująca z dniem 5 października 2019 r. ustanawia zasadę, według której: „Strona, a także osoba niebędąca stroną, której prawa zostały naruszone, nieprzebywająca w kraju ani w innym państwie członkowskim Unii Europejskiej, ma obowiązek wskazać adresata dla doręczeń w kraju lub w innym państwie członkowskim Unii Europejskiej; w razie nieuczynienia tego pismo wysłane na ostatnio znany adres w kraju lub w innym państwie członkowskim Unii Europejskiej albo, jeżeli adresu tego nie ma, załączone do akt sprawy uważa się za doręczone”. Tym samym przepisy krajowe dostosowane zostały do regulacji konwencyjnej, eliminując konieczność ich pomijania w części niezgodnej z obowiązującymi normami Konwencji o pomocy prawnej w sprawach karnych pomiędzy państwami członkowskimi Unii Europejskiej, sporządzonej w Brukseli dnia 29 maja 2000 r.

W realiach analizowanej sprawy, załączenie do akt i zaniechanie wysłania do oskarżonych odpisu aktu oskarżenia wraz z pouczeniem o możliwości składania wniosków dowodowych, jak też zaniechanie zawiadamiania o terminach rozpraw, doprowadziło także do rażącej obrazu art. 117 § 1 i 2 k.p.k. w zw. z art. 374 § 1 k.p.k., art. 338 § 1 k.p.k. oraz art. 6 k.p.k. Oskarżeni J. B. i V. L. pozbawieni zostali możliwości wzięcia czynnego udziału w procesie i podjęcia obrony. Oczywiście naruszenia art. 5 ust. 1 Konwencji o pomocy prawnej w sprawach karnych pomiędzy państwami członkowskimi Unii Europejskiej i w dalszej konsekwencji także ww. przepisów krajowych, mającego charakter rażący i niewątpliwie mogący mieć wpływ

na treść wyroku, stanowi naruszenie fundamentalnych praw oskarżonych (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 5 listopada 2020 r., sygn. akt V KK 304/20, LEX nr 3075367; wyrok Sądu Najwyższego z dnia 9 grudnia 2020 r., sygn. akt IV KK 481/20, LEX nr 3096719).

Już na marginesie tylko nadmienić należy, iż w czasie wdrożonego postępowania wykonawczego, Sąd Rejonowy w Żywcu już prawidłowo prowadził korespondencję ze skazanymi, kierując przesyłki pod znane sobie ich adresy w Republice Słowackiej, choć była ona odbierana przez inne osoby.

Rozpoznając ponownie sprawę, sąd prawidłowo zastosuje obowiązujące normy tak prawa europejskiego, jak i krajowego, dbając o rzetelność prowadzonego procesu i ponowne orzeczenie wydając z uwzględnieniem kierunku wniesionej kasacji.

[PGW]

[ał]